

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun Kişileri

Dursun Can EYÜBOĞLU*

Araştırma Makalesi

ÖZET

Dede Korkut, Türk milletinin ve bütün insanlığın zenginliği, ortak değeri, mirasıdır. Dede Korkut Destanları, nüshaları, yazmaları, varyantları, araştırılması, incelenmesi, değerlendirilmesi sahası olan *Korkutbilimi*, canlı, sürekli, dinamik bir alandır. Dede Korkut birçok destan, hikâye, efsane, masal vb. ile ilişkilidir ve birçok sözlü kültür ürününün oluşmasına da kaynaklık etmiştir. Bugünkü birçok anlatı aslında Dede Korkut'un ad ve şekil değiştirmiş bir varyantıdır. Dede Korkut'taki kişi adlandırmaları, tarihin eski devirlerinden gelen eski Türk kültürü ve adlandırma geleneğinin bir devamıdır. Dede Korkut Kitabı'ndaki onuncu boy Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'dur. Boyun konusu, bir kardeşin, tutsak düşen bir kardeşi, ağabeyini kurtarmasıdır. Anlatı bir kardeşlik destanıdır. Boydaki iki kardeş olan Egrek ve Segrek arasında geçen karşılıklı soylamalar tarihin derinliklerinden gelen Türk kültüründeki kardeşler arası sevgi, saygı, bağlılığın en güzel örneklerinden biridir. Bu boyun Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu ve Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy ile yakın benzerlikleri vardır. Bu üç boy aynı destanın farklı varyantlarıdır. Boyun başkahramanı Segrek'tir. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda Bayındır Han, Dede Korkut, Egrek, Kara Tekür Melik, Muhammed, Salur Kazan, Segrek, Segrek'in Hanımı, Ters-Uzamış, Uşun Koca kişi adları geçmektedir. Bu çalışmada Dede Korkut'taki Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun kişileri incelenmiştir. Anlatıda geçen kişiler bir bütün olarak incelenmiş, kişiler üzerinde genel bir değerlendirme yapılmıştır. Anlatıdaki kişilerin ve Oğuz topluluğunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

*Dursun Can EYÜBOĞLU
Araştırmacı Yazar

ORCID: 0000-0003-4163-0976
E-posta:
dursuncaneyuboglu@gmail.com

Başvuru Tarihi: 21.11.2024
Kabul Tarihi: 28.12.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.12.2024

Anahtar Kelimeler: Destan, kişi, Dede Korkut, Segrek, Egrek.

Atıf: Eyüboğlu, D., C. (2024). "Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun Kişileri". *BUEFD*, 9(2), 239-264.
<https://doi.org/10.70916/buefd.1589437>

The Characters Of Usun Koca Oglu Segrek Boyu

Dursun Can EYÜPOĞLU*

Research Article

*Dursun Can EYUBOĞLU
Researcher Author

ORCID: 0000-0003-4163-0976
E-mail:
dursuncaneyuboglu@gmail.com

Submitted Date: 21.11.2024
Accepted Date: 28.12.2024
Published Date: 30.12.2024

Citation: Eyüboğlu, D., C. (2024).
"The Characters Of Usun Koca Oglu
Segrek Boyu". *BUEFD*, 9(2), 239-
264.
<https://doi.org/10.70916/buefd.1589437>

ABSTRACT

Dede Korkut is the wealth, common value, heritage of the Turkic nation and all humanity. Korkutology, which is the field of research, examination, evaluation of Dede Korkut Epics, copies, manuscripts, variants, is a lively, continuous, dynamic field. Dede Korkut is associated with many epics, stories, legends, tales etc. and has also been the source of many oral culture products. Many narratives today are actually a variant of Dede Korkut that has changed its name and form. The person naming in Dede Korkut is a continuation of the old Turkic culture and naming tradition from the ancient periods of history. The tenth epic in the Book of Dede Korkut is Usun Koca Oglu Segrek Boyu. The subject of the epic is a brother rescuing his brother who is captured. The narrative is a brotherhood epic. The mutual quarrels between the two brothers in the epic, Egrek and Segrek, are one of the most beautiful examples of love, respect, loyalty between brothers in Turkic culture that comes from the depths of history. This epic has close similarities with Kazilik Koca Oglu Yigenek Boyu and Salur Kazan Tutsak Olup Oglu Uruz Cikardigi Boy. These three epics are different variants of the same epic. The protagonist of the epic is Segrek. In Usun Koca Oglu Segrek Boyu, the following personal names are mentioned: Bayindir Han, Dede Korkut, Egrek, Kara Tekur Melik, Muhammed, Salur Kazan, Segrek, Segrek's Wife, Ters-Uzamis, Usun Koca. In this study, the characters of Usun Koca Oglu Segrek Boyu in Dede Korkut were examined. The characters in the narrative were examined collectively and a general evaluation was made on the people. It is aimed to contribute to a better understanding of the characters in the narrative and the Oghuz community.

Keywords: Epic, character, Dede Korkut, Segrek, Egrek.

Giriş

Milletlerin kültürlerinin oluşmasında önemli bir yere sahip olan, geçmişin kültür, dil, tarih, coğrafya, sosyal değerler vb. birçok unsurunun gelecek kuşaklara aktarılmasında çeşitli roller üstlenen sözlü kültür içerisinde destanların önemli bir yeri vardır. Destanlar aynı zamanda atasözleri, deyimler vb. birçok sözlü kültür ürününü de bünyesinde taşıyan anlatılardır. Destanların bazı varyantları hikâye, bazı varyantları efsane, bazı varyantları masal türlerinde olabildiği gibi içerisinde birçok miti de barındırabilmektedir. Hatta aynı destanın içerisinde bile bazı efsaneler, bazı hikâyeleşmiş veya masallaşmış bölümler de olabilmektedir. Kısacası destanlar sadece destan değildir, birçok sözlü kültür ürününü ve tarihi, coğrafi, efsanevi, mitolojik vb. unsurları da içerisinde barındıran, oldukça geniş kapsamlı metinlerdir.

Türkçe'deki ifadesiyle "destan", ilkel ve popüler bir anlatı çevresinin içinde doğan, gerçek veya kurmaca olağan üstü ve mitolojik kahramanların maceralarını şiir veya şarkı diliyle ve çoğu zaman bir müzik aleti eşliğinde anlatan, anonim olan veya unutulmuş bir şair tarafından yaratılan, fakat, şairin maceranın içinde duygu veya eylem olarak yer almadığı "edebiyat eseri" olarak karşımıza çıkmaktadır (Oğuz, 2004, s. 6).

Balkanlar'dan Kafkaslar'a, Kafkaslar'dan Ural-Altaylar'a kadar Türkistan coğrafyasında yaşayan boyların ortak birçok kültürel değeri vardır. Bunlardan biri Türk coğrafyasındaki ortak kültürün zirve kişiliği olarak bilinen Dede Korkut'tur (Şişman, 1998, s. 51). Dede Korkut, tarihi kayıtlarla varlığı bilinen, ancak ele geçmemiş olan asıl büyük, manzum ve tam bir Oğuz destanından ayrılmış ve hikâyeleşmeye yönelmiş büyük destan parçalarından oluşmaktadır (Ergin, 2017, s. 10).

Dede Korkut Kitabı'ndaki anlatıların destan yönü baskındır, çünkü anlatıların içerisinde mücadele ve kahramanlık vardır. Anlatılar tür, şekil vb. olarak farklılıklar gösterse de ruhunda destan havası vardır; anlatılar alp, kahramanlık öyküleridir. Dede Korkut'un bugünkü bazı varyantlarında, örneğin Alpamiş'ta, destani ruh korunmuştur. Ancak destanın bugünkü birçok varyantında, örneğin Bey Böyrek'te, çağ ve değer yargıları değiştiği için destani ruh sönmüş, hikâyeleşmiştir. Anlatının bazı bugünkü varyantları ise efsanedir, Korkut efsaneleri örneğinde olduğu gibi.

Dede Korkut Destanları'nın destan, hikâye, efsane, masal, mit vb. farklı türlerde birçok varyantı, nüshası, el yazması vardır. Bunlardan en bilineni, metinlerin buldukları yerler olan *Dresden* ve *Vatikan* adlarıyla tanınan iki nüshası olan *Dede Korkut Kitabı*'dir. Eserin *Berlin* kopyası da vardır. Dede Korkut Destanları'nın bir varyantı ise *Türkmen Halk Nüshası*'dir ve Türkmen/Türkmenistan varyantı olarak bilinmektedir. Dede Korkut Destanları'nın bir varyantı da 2019 yılında keşfedilen *Türkmen Sahra/Günbet* el yazmasıdır. Destanın yeni keşfedilen *Ankara, Bursa* yazmaları da vardır. Destanın Türk halklarından ve diğer milletlerden yapılan birçok derleme varyantı da vardır. Gelecekte destanın yeni nüshaları, el yazmaları keşfedilebileceği gibi yaşayan

varyantlarından yeni derlemeleri de yapılabilir. Dede Korkut Destanları'nın nüshalarının, yazmalarının, varyantlarının araştırılması, incelenmesi, değerlendirilmesi sahası olan *Korkutbilimi*, canlı, sürekliliği olan, dinamik bir alandır.

Dede Korkut; *Alpamış*, *Kozı Körpeş Bayan Sulu*, *Koroğlu*, *Oğuz Kağan*, *Kublandı/Koblandı*, *Ak Köbek* ve daha birçok destan hikâye, efsane, masal ile ilişkilidir. Dede Korkut, birçok destan ve hikâyenin oluşmasına da kaynaklık etmiştir. Günümüzde Türk Dünyası'nda anlatılan birçok anlatı aslında Dede Korkut'un ad ve şekil değiştirmiş bir varyantıdır. Bu açıdan Dede Korkut, Türk destanlarının atasıdır (Eyüboğlu, 2024, s. 104-105).

Birçok değerli araştırmacı tarafından Dede Korkut'un birçok tarihi, coğrafi, kültürel bağları ortaya konulmuştur. Bunlar aynı zamanda Dede Korkut kişileri ve Dede Korkut'taki Oğuz toplumu ile ilgili de değerli bilgiler içermektedir. Burada bunlardan kısaca bahsedilmesi gelecekte yapılacak çalışmalar için faydalı olacaktır. Bunların bir kısmı şöyledir: Dede Korkut Destanları'nın en eski bazı varyantları M.Ö. 3. binyıla ait *Sümer* metinlerinde (Seydimbek, 2000, s. 50, 59-60; Ömeroğlu, 2002, s. 73, 80-81; Sultanzade, 2010, s. 480-483; Gezenfergızı, 2016, s. 652-654; Eyüboğlu, 2019, s. 310-311, 769-771) ve M.Ö. 1. binyıla ait *Grek* metinlerinde (Baydur, 1951, s. 27-28; Boratav, 1958, s. 32; Boratav, 2012, s. 61-65; Jirmunskiy, 1961, s. 616-618; Ergin, 1989, s. 57; Kaya, 1995, s. 87-93; Şen, 2003, s. 602-609; Sina, 2004, s. 225-233; Abdulla, 2015, s. 27-30, 120-121, 182-183, 209-212, 256-266, 271-274, 297-298, 336; Merhan, 2016, s. 947; Eyüboğlu, 2019, s. 212-213, 244-245, 287-288, 311-313, 470-473) yer almaktadır. Dede Korkut Destanları, birçok anlatının oluşmasına kaynaklık etmiştir; birçok destan, hikâye, efsane ve masal ile ilişkilidir. *Alpamış* (Paksoy, 1985, s. 620-622; Ergin, 1989, s. 50-51; Kaya, 1995, s. 87-93; Tural, 2000, s. XXI-XXII; Nisanbayev, 2000, s. 7; Konıratbayev, 2000, s. 156; Gülensoy, 2004, s. 81-82; Fedakar, 2004, s. 136-141; Bahadırova, 2005, s. 114-120; Üçüncü, 2006, s. 24, 52-53, 66-67; Eyüboğlu, 2019, s. 203-210), *Kozı Körpeş Bayan Sulu* (Avezov, 1997, s. 99; Aça, 2002, s. 16; Eyüboğlu, 2019, s. 210-211), *Koroğlu* (Tural ve Nurmehmet, 1999, s. XXVII-XXVIII; Eyüboğlu, 2019, s. 375), *Oğuz Kağan* (Sümer, 1959, s. 363-368; Gökyay, 1973, s. CLIII, Ercilasun, 1994, s. 82-84, 87; Sakaoğlu, 1998b, s. X; Genç, 2000, s. 169-170; Eyüboğlu, 2019, s. 122-126, 282-284, 381-383), *Kublandı/Koblandı* (Gökyay, 1973, s. CVIII-CX; Eyüboğlu, 2019, s. 422), *Ak Köbek* (Ercilasun, 1994, s. 82; Duymaz, 1996, s. 49-57; Eyüboğlu, 2019, s. 422-423) gibi birçok destan Dede Korkut'la yakından ilişkilidir; Dede Korkut'taki Kanlı Koca, Uşun Koca, Duha Koca vb. kişilerin adları eski Türk tarihindeki *Kanglı* (Gökyay, 1973, s. CX; Togan, 1982, s. 124; Özkan, 1997, s. 274-275; Margulan, 2000, s. 130-131; Kalafat, 2007, s. 226-230; Eyüboğlu, 2019, s. 344-351, 351-360), *Usun* (Togan, 1982, s. 124; Gökyay, 1973, s. 329, CLVIII-CLIX, CLXXVI; Eyüboğlu, 2019, s. 330-332, 446-449, 480-482), *Daha* (Eyüboğlu, 2019, s. 297-317, 328-329) gibi eski Türk boylarının adlarıyla ilgilidir; Dede Korkut'taki Salur Kazan'ın Aruz ve Emen ile mücadelesi ile Çin kaynakları *Kiu T'ang-su* ve *T'ang-su*'daki Türgiş hükümdarı Su-lu Kağan (716-738)'in iki beyi tarafından öldürülmesi olayları ve konuyla ilgili bazı kişilerin adları (Ulaş ile U-çe-le; Dunder ile Tu-mo-tu/Du-mo-du vb.) arasında büyük bir benzerlik vardır (Ercilasun, 2000, s. 158-159; Ercilasun, 2002, s. 30-33; Ercilasun, 2004b, s. 126; Eyüboğlu,

2019, s. 387-445); Dede Korkut'taki Bayındır Han ve Salur Kazan arasındaki akrabalık ilişkisi (Bayındır Han'ın kızı ile Salur Kazan'ın evli olması ve Bayındır Han'ın oğlu ile Salur Kazan'ın kızının evli olması) bire bir aynı şekilde *Kül Tigin Yazıtı*'nda 2. (Doğu) Gök-Türk Devleti hükümdarı Bilge Kağan (716-734) ile Türgiş hükümdarı Su-lu Kağan (716-738) arasında da vardır (Eyüboğlu, 2019, s. 255-275, 362-364, 387-445; Eyüboğlu, 2022c, s. 219-224; Eyüboğlu, 2022b, s. 106-107; Eyüboğlu, 2022, s. 295-296); *Camiu't-Tevarih, Şecere-i Terakime ve Kitab-ı Diyarbekriyye*'de yer alan Oğuz şecerelerindeki birçok kişi (Oğuz Han, Kün Han, Dib Yavkuy, Kuzı Yavı, Kayı İnal Han, Köl Erki, Tuman Han, Kayı Yavkuy vb.) ve dönem, modern tarih bilgileriyle karşılaştırıldığında Türk tarihindeki birçok kişi ve dönem ile örtüşmektedir (Sümer, 1959, s. 360; Togan, 1982, s. 118-125, 132-137; Gökyay, 1973, s. XL; Ercilasun, 2002, s. 26-28; Eyüboğlu, 2019, s. 118-166); Dede Korkut'ta geçen *Karadağ, Aladağ, Kazılık Dağı, Demirkapı, Amit Suyu, Türkistan, Gökçe Deniz, Kara Dere* vb. başta olmak üzere birçok yer adı eski Türklerin yaşadığı coğrafya ile örtüşmektedir (Gökyay, 1973, s. XLIV; Gökyay, 1994, s. 78; Ergin, 1989, s. 54-56; Sümer, 1972, s. 381-385; Margulan, 2000, s. 143-145; Öztürk, 2012, s. 287; Eyüboğlu, 2019, s. 429-430; Eyüboğlu, 2023, s. 52; Eyüboğlu, 2023b, s. 88; Eyüboğlu, 2023c, s. 14). Dede Korkut'ta geçen birçok maddi-manevi kültür ürünleri Türk tarihindeki örnekleriyle birebir aynıdır. Bütün bunlar ve daha birçok unsur Dede Korkut'un tarihi, coğrafi, kültürel bağlarının oldukça güçlü olduğunu göstermektedir.

1. Dede Korkut Kişileri

Bu bölümde Dede Korkut'taki kişilere yer verilecektir. Birçok değerli araştırmacı Dede Korkut Destanları'nda adları geçen kişilerden bahsetmişler, standadaki bu kişileri çeşitli açılardan değerlendirmişlerdir. Makale sınırını aşmamak için bazı örneklere yer verilecektir. Burada destanlardaki kişiler genel olarak ele alınacak, genel bir değerlendirme yapılacaktır. Bunlar makalenin konusu ve kapsamı içerisindedir. Dede Korkut'taki toplumun bir bütün olarak ele alınması kişilerin daha iyi anlaşılmasına da fayda sağlayacaktır. Dede Korkut'taki kişiler bir yönden bireysel çizgiler taşıırken bir yönden de bir toplumun üyesidirler. Dede Korkut anlatıları bireyselliğin, bireysel düşüncelerin, bakış açısının, davranışların ön plana çıktığı günümüzün ürünü değil, toplumun, kabile düzeninin dikkate alındığı, insanların üzerinde millet, boy, mahalle vs. etkisinin de olduğu eski devirlerin bir ürünüdür. Bu yüzden birçok Dede Korkut kahramanının, karakterinin, tipinin düşünce ve davranışlarında, içerisinde yaşadıkları topluluğun izleri de görülmektedir. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki kişiler Dede Korkut'taki Oğuz topluluğunun bir üyesidirler, en azından destanda öyle gösterilmişlerdir. Hatta Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun temel öyküsü de bazı toplumsal çizgiler içermektedir. Egrek, toplumsal bir kuralı, oturma düzenini bozduktan sonra uyarılmış, toplumun belirlediği hüner (beceriklilik) anlayışı konusunda bilgilendirilmiş, bu yüzden akına çıkmış, tutsak düşmüştür. Egrek'in durumu bir kahramanı, kardeşi Segrek'i ortaya çıkarmış, böylece onun kardeşini kurtarma mücadelesi ve ardından kardeşine kavuşmasıyla Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu şekillenmiştir. Yani anlatıdaki

kişilerin kimi davranışlarında Oğuz topluluğunun izleri görülmektedir. Bundan dolayı Dede Korkut'taki kişilere de genel olarak yer verilmiştir. Çünkü bunlar birbiriyle ilişkilidir. Böylece Dede Korkut anlatılarındaki ve Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki kişilerin/karakterlerin/tiplerin, Oğuz topluluğunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Ahmet Caferoğlu'na göre, Dedem Korkut yiğitleri, antroponimik adlandırmalara göre şöyle sınıflandırılabilir: *Dede-Ata'lar*: Dedem Korkut/Korkut Ata. *Alp'lar*: Alp Eren, Alp Rüstem. *Bay'lar*: Bay Büre, Bay Bican. *Şer'ler*: Şer Şemseddin. *Delü'ler*: Delü Budak (Kara Budak), Delü Dumrul, Delü Dundar, Delü Karçar. *Kara'lar*: Kara Güne, Kara Budak, Kara Çögür. *Nikaplı'lar*: Kan Turalı, Kara Çökür, Kırk Kimuk, Beyrek. *Kamlı'lar*: Kam Büre, Kam Gan. *Kan ve Kan'lılar*: Kan Turalı, Kanlı Koca. *Koca'lar*: Aruz Koca, Duha Koca, Ense Koca, İlik Koca, Gaflet Koca, Kanlı Koca, Kazılık Koca, Konur Koca Sarı Çoban, Uşun Koca, Yunlu Koca, Yapağulu Koca. *Dölek'ler*: Dölek Uran (Caferoğlu, 1959, s. 61-80).

Saim Sakaoğlu'nun yazdığına göre, Dede Korkut'ta yiğitlerin topluca anılmaları çeşitli şekillerde geçmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: 1) Boyun başında: Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nun hemen başında Bayındır'ın huzurunda bulunan yiğitler sayılmıştır: a) Kara Göne oğlu Kara Budak. b) Kazan oğlu Uruz. c) Kazılık Koca oğlu Big Yigenek. 2) Düğünde ok atılırken: Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda, Bamsı Beyrek'in tutsaklığı sırasında, gerdek gecesi ayrılmak zorunda kaldığı eşini Yalancu oğlu Yaltaçuk'un almakta olduğu anlatılmıştır ki, düğün sırasında ok atanlara, kıyafet değiştirmiş olan Bamsı Beyrek iyi dualarda bulunmuştur: a) Kara Göne oğlu Budak. b) Kazan Big oğlu Uruz. c) Bigler başı Yigenek. ç) Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin. 3) Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nun sonlarına doğru kafirleri kıranlar düşman hisarına doğru yürümüşlerdir: a) Delü Tundar. b) Kara Budak. c) Beyrek. ç) Yigenek. 4) Sefere çıkılırken: Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu'nda yiğitler Yigenek'le sefere çıkmışlardır: a) Kıyan Selçuk oğlu Delü Tundar. b) Eylük Koca oğlu Dülek Evren. c) Yağrınçı oğlu İlalmış. ç) Toğsun oğlu Rüstem. d) Delü Evren. e) Soğan Saru. 5) Tepegöz saf dışı bırakırken: Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy'da, Oğuz'dan da adam yemeye başlayan Tepegöz, yığılıp üzerine varanları çeşitli şekillerde saf dışı bırakmıştır: a) Kazan'ın kardeşi Kara Göne zebun olmuştur. b) Düzen oğlu Alp Rüstem şehit olmuştur. c) Uşun Koca oğlu şehit olmuştur. ç) Onun iki kardeşi (?) helak olmuştur. d) Demir Donlu Mamak helak olmuştur. e) Bıyığı kanlı Bügdüz Emen zebun olmuştur. f) Ak sakallı Aruz Koca kan kusmuştur. g) Onun oğlu Kıyan Selçuk'un ödü yarılmıştır. Ayrıca burada beş başlık altında toplanan yiğitlerin arasında Kazan Bey gibi önderlerin adı da anılmıştır (Sakaoğlu, 1998, s. 121-122). Dede Korkut'ta yiğitlerin topluca anıldığı bu sahneler destanların bir bütün olarak ve kişilerin aynı çağda yaşamış bir topluluk olarak algılanmasına da katkı sağlamıştır. Aslında bu kişilerin her birinin farklı tarihi tabakaları vardır, tarihin farklı dönemlerinde destanlara dahil olmuşlardır, zamanla anlatıların dilden dile aktarım sürecinde destani *Oğuz çağında* bir araya gelmişlerdir.

Şakir İbrayev'in bahsettiğine göre, Dede Korkut'ta, Oğuz kahramanlarının toplandığı yer, Bayındır Han'ın karargahıdır. Hikâyelerin çoğu, bu karargahta toplanan bahadırlar ile

beylerin tasviri ile başlamaktadır. Hikâyelerin büyük çoğunluğunun kahramanları ortaktır, bir yerde onların teker teker erlikleri dile getirilirken bir başka yerde de onlar olaylara genel olarak katılan kahramanlar olarak görölmektedirler. Her bir hikâyedeki tekrarlanan epik gelenekler, klişeler, olaylar, aynı estetik tasvir malzemeleri çoktur. Özellikle hikâyelerin tamamında, hikâyelerin sağduyulu toplayıcısı olarak Korkut belirtilmiştir (İbrayev, 2000, s. 29).

Elmeddin Elibeyzade'ye göre, Dede Korkut'ta hükümdarlar Bayındır Han ve Salur Kazan'dır. Dede Korkut'ta 24 sancak beyi vardır: Karagüne, Deli Donda(r)/Deli Tondaz, Karabudak, Şir Şemseddin, Beyrek, Yegnek, Aruz Koca, Bükdüz Emen, Alp Eren, Dülek Uran, İlalmiş, Toğsun oğlu Rüstem, Deli Uran, Savkan Sarı, Basat, Segrek, Egrek, Emran, Deli Domrul, Kanturalı, Uruz bey, Buğac, Sarı Kalmaş, Karacuk Çoban. Bu kahramanlardan 10'una (Salur Kazan, Boğac, Beyrek, Uruz, Deli Domrul, Kanturalı, Yegnek, Basat, Emren, Segrek) ait 12 boy vardır. Diğer kahramanlara ait boy yoktur (Elibeyzade, 1999, s. 170-173).

Ebulfez Kulu Amanoğlu'nun söylediğine göre, Dede Korkut'ta kişi adlarında baba adının kullanılması, Bay Bican bey kızı Banu Çiçek, Han kızı boyu uzun Burla Hatun vb., kadınların adlarında da görölmektedir. Hikâyelerde bazen baba adı direk olarak kişi adı yerine de kullanılabilir. Örneğin, Han kızı, Uşun Koca oğlu vb. Aynı adlandırma *Eski Türk Yazıtları*'nda da görölmektedir; *Bayna Sangun oğlu Külük Çor, Tinesi oğlu*. Gök-Türkler'de kişinin baba adı büyük önem taşımaktaydı ve alp kendini tanıtırken baba adına ayrıca dikkat ederdi. Örneğin, *Bele Tuğma erdi oğlu ben* (Bele Tuğma derlerdi, onun oğluyum). Türklerde baba adlarının kişi adı yerine kullanılması konusu oldukça eski bir tarihe sahip olup, ataerkil aile yapısı ile ilgilidir (Amanoğlu, 1999, s. 56-57).

Ümral Kırman'a göre, Dede Korkut anlatılarında kahramanlar masalarda olduğu gibi tek yönlü karakterlere sahip kişiler değillerdir. Dede Korkut'taki kahraman profili geleneksel hikâyelere ve masalara göre modern hikâyeye kahramanlarına daha yakındır. Kahramanlar ne kadar gösterişli ve güçlü bir fiziğe sahip olsalar da insani zaafllara sahiptir, bu yüzden acı çektiklerinde, çok üzdüklerinde ağlarlar, korkudan ödleri patlar, sarhoş olup, uykuya yatıp düşmana yakalanırlar, bazen kadınların yardımına ihtiyaç duyarlar. Dede Korkut'taki düşman karakterler, düşman beylerinin fırsatçı, hilekar, sözünde durmayan, arkadan vuran davranışlara sahip karakterlerdir (Kırman, 2004, s. 93).

Yücel Hacaloğlu-Ragıp-Memişoğlu'na göre, Türk kültürünün temel taşlarından olan Dede Korkut Destanı, taşıdığı motiflerle Türk düşüncesini ve sosyal yapısı üzerindeki etkisini yer adlarında da göstermektedir. Adeta Dede Korkut Destanları'nda adları geçen alpların, yiğitlerin adını taşımayan bir Anadolu köşesi yok gibidir. Bu durum Türklerin Anadolu'yu yurt edinişinin ve Anadolu toprağına kendi adlarıyla mührünü vurmasının da bir göstergesidir (Hacaloğlu ve Memişoğlu, 2005, s. 814). Dede Korkut'ta adı geçen bazı kahramanların, kişilerin adları aynı zamanda yer adı olarak da kullanılmaktadır. Türk

Dünyası'nın çeşitli yerlerindeki Korkut, Bayındır, Salur, Karacuk vb. adlarını taşıyan coğrafi yer adları örnek olarak verilebilir.

Duygu Bayram'ın eserinde yazdığına göre, Dede Korkut Hikâyeleri'nde kişiler sistemi ayrı bir öneme sahip olup hikâyelerde geçen karakter ve tiplerin analizi toplumların ve hikâyelerin geçtiği dönemin anlaşılabilmesini sağlamaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri karakterler bakımından çok zengindir. Dede Korkut'ta geçen tipler şöyle sınıflandırılabilir: *Bilge kişi*: Dede Korkut. *Yönetici kişi*: Bayındır Han, Salur Kazan. *Savaşçı alp tipi*: Deli Dumrul, Bamsı Beyrek, Boğaç Han, Kan Turalı, Basat, Emren, Segrek, Uruz Bey, Yigenek. *Yardımcı kişiler*: Burla Hatun, Dirse Han, Begil, Banı Çiçek, Kazılık Koca, Kara Göne (Bayram, 2019, s. 123-124).

Türk tarihinin, coğrafyasının, kültürünün, sözlü kültür ürünlerinin farklı dönemlerine ait tarihi-destani-efsanevi kişileri/kahramanları Dede Korkut anlatılarında tek bir zamanda, Oğuz zamanında yaşamış olarak gösterilerek bir araya gelmiştir. Sözlü kültür ürünleri için bu durum karakteristiktir. Bu kişilerin bir arada bulunması, destanların dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılması sırasında Türklerin/Oğuzların hayatında, ortak hafızalarında, sözlü kültürlerinde yer etmiş kişilerin sonradan anlatılara dahil olması nedeniyledir. Bu destanların geçmişte olmuş bitmiş değil yeni öğelerle ve kişilerle zenginleşerek yaşamaya devam etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum Dede Korkut'un günümüz varyantlarında da görülmektedir. Kimi zaman tarihi bir kavim, boy, oymak adı, kimi zaman tarihi bir kişi adı, kimi zaman dağ, akarsu gibi bir coğrafi ad, kimi zaman sözlü kültürden bir karakter adı, kimi zaman bir mit, efsane, inanış anlatılara katılabilmektedir. Örneğin; Dede Korkut Kitabı'nda geçen Kanlı Koca, Türkmen varyantında geçen Gannalı Goca adı eski bir Türk kavminin/devletinin kişileştirilmesidir; aynı şekilde Dede Korkut Kitabı'nda geçen Kapçak Melik, eski bir Türk kavmi olan Kıpçaklar ile ilgilidir; Dede Korkut'ta geçen Bayındır, Salur, Büğdüz, Kınuk/Kınık adları tarihi Oğuz boylarının adlarıdır; Dede Korkut Kitabı'nda kişi adı olarak geçen Karacuk, Kazılık aynı zamanda destanlarda dağ adı olarak da geçmektedir; Türkmen varyantında Hoca Ahmet adı destana dahil olmuştur ki Orta Asya Türk halkları arasında önemli bir yeri olan Ahmet Yesevi'nin bir hatırasıdır; yine Türkmen varyantında adı geçen Uluğ Bey, Emir Timur'un torunu Uluğ Bey ile ilgili olabilir; Dede Korkut Kitabı'nda geçen Hızır-İlyas veya Türkmen varyantındaki Hıdır, inanışlardan destanlara dahil olmuştur; Türkmen varyantında adı geçen Köroğlu, Türk sözlü kültür ürünleri arasında önemli bir yeri olan, tarihi-destani-efsanevi-mitolojik yönleri olan bir kişidir/karakterdir/tiptir ve destanlar arası bir etkileşimi yansıtmaktadır. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Dede Korkut Kitabı'ndaki genç kahramanların birçoğu ailenin tek oğlu olarak idealleştirilmiştir; Boğaç Han, Bamsı Beyrek, Uruz, Kan Turalı, Yigenek vs. buna örnektir. Aslında Kara Budak Bayındır Han'ın oğludur, Burla Hatun da onun kız kardeşidir. Büyük olasılıkla Kara Budak'ın henüz ele geçmemiş veya unutulmuş kendisine ait bir destanı olabilir. Uruz'un kız kardeşi vardır, Kara Budak ile evlidir. Aruz'un bir kız kardeşi vardır, Salur Kazan'ın annesidir. Bamsı Beyrek'in yedi kız kardeşi vardır. Egrek-Segrek anlatısında ise kardeşliğe vurgu yapılmak istendiği için iki erkek kardeş birarada

görülmektedir. Bu açıdan bu boyun Dede Korkut'ta ayrı bir yeri vardır. Bu anlatı Dede Korkut'taki kardeşliğin en yoğun bir şekilde işlendiği, merkeze konduğu anlatıdır. Aslında buna benzer kardeşlik bağıyla ilgili izler öteki bazı Dede Korkut kahramanlarında da vardır. Salur Kazan ile Kara Güne, Demir Gücü ile Kıyan Gücü, Basat ile Kıyan Selçük buna örnek verilebilir. Basat-Tepegöz anlatısında, Basat'ın, sahnede görülmeyen ancak birkaç yerde adı geçen Kıyan Selçük adlı bir erkek kardeşinin Tepegöz tarafından öldürüldüğu belirtilmiş, bunun üzerine Basat, Oğuzlara çok zarar veren Tepegöz'ü öldürmüştür. Dede Korkut'un Türkmenistan varyantındaki rivayetlerde ise tek oğul idealleştirmesi zayıflamıştır, Salur Kazan'ın birçok oğlu vardır. Birçok Türkmen kabilesi soylarını Salur Kazan'ın oğullarıyla ilişkilendirmektedir.

2. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun Kişileri

Bu bölümde Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun kişileri/karakterleri/tipleri genel olarak ele alınacak, genel bir değerlendirme yapılacak, kişiler önce toplu bir şekilde, sonra tek tek kısaca incelenecektir.

Ahmet Bican Ercilasun'a göre, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, diğer boylarda adları geçen kahramanlardan sadece Bayındır Han ve Salur Kazan'ın adı geçmektedir. Bu boyda Salur Kazan sadece akın dilenen ve fikir sorulan bir şahsiyettir ve tıpkı Bayındır Han gibi, şemsiye bir şahsiyet olarak kabul edilebilir. Ayrıca *Şecere-i Terakime*'de Egrek ve Seğrek ile ilgili olarak geçen bir rivayet ilgi çekicidir. Bu rivayete göre, Beçene ilinin padişahı Tuymaduk, Salur Kazan'ın anası Çaçaklı'yı esir eder. Salur'un babası Enkes de, üç yıl sonra karısını geri alır. Çaçaklı tutsaklıktan döndükten altı ay sonra bir oğul doğurur. Salur, anasından *"bu oğlanı nereden aldın?"* diye sorar; anası da *"İt Beçene... üstümge minip oynadı... bu oğlanı içimge aldı."* diye cevap verir. İt Beçene ilinden bulundu diye çocuğun adını da Eyrek koyarlar. Türk içinde itin adını Eyrek, Seyrek koymak adet imiş. *Şecere-i Terakime*'deki bu rivayete göre Egrek, Salur'un üvey kardeşidir, dolayısıyla onunla çağdaştır. Diğer kahramanların bu boyda geçmemesinin nedeni, rivayette gerçek payı olduğu kabul edilirse, Egrek ve Seğrek'in hor görülen, aşağı bir statüde olmasıdır, bu yüzden diğer kahramanlar onların boyunda yer almaz, bu boyda zaman veya mekân farkı değil, kahramanların *statü* farkı söz konusudur (Ercilasun, 2004, s. 66-67).

Ümral Kırman'ın belirttiğine göre, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki kişiler şunlardır: Uşun Koca, Uşun Koca Oğlu Egrek, Ters Uzamış, Uşun Koca oğlu Segrek, Öksüz oğlan, Segrek'in annesi, Salur Kazan, Segrek'in Yavuklusu, Müjdeci, haberci, Kafirin at çobanları, Üç yüz kafir, Altı yüz kafir, Kara Tekür'ün casusu, Kara Tekür, Dede Korkut (Kırman, 2004, s. 125-126).

Aysuda Şahin'in belirttiğine göre, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda başkişi Segrek'tir. Büyük bir ruhsal derinliğe sahip olan Segrek, ayrılış-erginleşme-dönüş mitosunun metindeki yüzüdür. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda norm karakterler; Egrek, Segrek'in atıdır. Bunlar başkişinin yaşadığı serüvende ona yardımcı olan karakterlerdir. Segrek'in

kendini gerçekleştirme yolunda en önemli yardımcısı Egrek'tir. Hikâyede Egrek'in tutsak oluşuna kadar geçen zaman süresinde Segrek'ten pek bahsedilmemekte, Egrek'in tutsaklığından sonra sahneye çıkmaktadır. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda kart karakterler; Tekfur ve yanındaki kafirlerdir. Kart karakterler tematik değerlerin karşısında yer alan ve başkişinin kendini gerçekleştirmesine engel olan kişilerdir. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda fon karakterler; Ters Uzamış, öksüz çocuklar, Segrek'in karısı, annesi, babası, kız kardeşleridir (Şahin, 2017, s. 256-264).

Tuğba Akkoyun Koç'un dediğine göre, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, *biz ve öteki*'ler açıkça verilmiş olup taraflar seçildikleri göreve uygun hareket etmişlerdir. Egrek ve Segrek, Oğuz'u temsil ederken ötekiler ise başları Kara Tekür'le birlikte tüm düşmanlardır (Akkoyun Koç, 2020, s. 169).

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun konusu, bir kardeşin, tutsak düşen bir kardeşi, ağabeyini kurtarmasıdır. Yani bu anlatı bir kardeşlik destanıdır. Dede Korkut Destanları'ndaki bazı başkahramanlar, ki bunlar çoğunlukla gençtir; genellikle, idealleştirmek, ona olağanüstü özellikler katmak, zor bulunmuş bir erkek çocuk olduğunu vurgulamak amacıyla, ailenin tek oğlu olarak gösterilmişlerdir. Örneğin; Boğaç Han, Kan Turalı, Uruz gibi. Destanlardaki bazı başkahramanların ise kardeşleri vardır. Örneğin; Salur Kazan'ın Kara Göne adlı bir kardeşi olduğu gibi Bamsı Beyrek'in adları belirtilmeyen ancak içlerinden birinin destanda önemli bir rolü olan yedi kız kardeşi vardır, Segrek'in Egrek adlı bir kardeşi vardır. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu kardeşliği ön plana çıkaran kardeşler arası ilişkiye vurgu yapan bir anlatıdır.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu ve Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy ile yakın benzerlikleri vardır. Bazı araştırmacılar tarafından aynı destanın farklı varyantları oldukları dile getirilmiştir. Bu boy, bir oğulun tutsak düşen bir babayı kurtarmasını konu edinen Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu ve Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy ile oldukça benzerdir. Büyük olasılıkla üç destanın en alt tabakası da aynıdır. Yani aynı anlatı tarihi süreç içerisinde farklı Türk boyları tarafından dilden dile aktarılmış (Oğuzların veya Türklerin farklı boyları tarafından), farklı tarihi-coğrafi unsurlardan etkilenerek varyantlaşmış, mahallileşmiş, yerelleşmiş, zamanla ayrı destanlar haline gelmişlerdir. Aynı destan geleneğinde, Dede Korkut destan dairesinde yer alarak Dede Korkut Kitabı'nda yazıya geçirilmişlerdir.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda birçok kişi adı geçmektedir. Bunlar; Bayındır Han, Dede Korkut, Egrek, Kara Tekür Melik, Muhammed, Salur Kazan, Segrek, Segrek'in Hanımı, Ters-Uzamış, Uşun Koca'dır. Öteki Dede Korkut boyları ile karşılaştırıldığında adı geçen kişi sayısının nispeten az olduğu söylenebilir. Yani anlatıdaki şahıs kadrosu fazla kalabalık değildir. Hatta birçok Dede Korkut boyunda adları geçen öteki kahramanların birçoğu; Bamsı Beyrek, Kara Budak, Kara Güne, Yigenek, Aruz, Büğdüz Emen gibi, genellikle Salur Kazan'ın çevresinde görülen kişiler bu anlatıda görülmezler, anlatının sonunda yapılan savaş sırasında da sahneye çıkmazlar. Bu boyda geçen Bayındır Han, Salur Kazan, Dede Korkut gibi kişilerin ise anlatıda önemli bir rolü yoktur, sahnede yalnızca kısa bir süre görülürler. Bu açıdan bu boy, Boğaç Han, Deli Dumrul, Kan Turalı

boyları gibi, öteki Dede Korkut boylarından ayrı bir yerde duran anlatılardan biridir. Bu boyun asıl şahıs kadrosu öteki boylardan ayrıdır.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun başkahramanı Segrek'tir. Destanda önemli rolleri olan kişiler; Segrek, Egrek, Uşun Koca, Segrek'in Hanımı, Ters-Uzamış, Kara Tekür Melik'tir. Destanda Segrek'in annesinin de rolü, soylaması vardır. Bayındır Han ve Salur Kazan'ın adları geçse de bu anlatıda fazla bir işlevleri olmamıştır. Destanda Segrek'e kardeşinin tutsak olduğunu söyleyen, adı belirtilmeyen öksüz oğlanın da önemli bir rolü olmuştur.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda geçen kişi sayısı nispeten azdır. Aslında anlatıda birkaç kişinin önemli rolleri vardır, olaylar da bu birkaç kişinin çevresinde ele alınmıştır. Anlatıda haklarında kısmen ayrıntılı bilgi bulunan kişilerden biri Egrek, öteki Segrek'tir. Anlatı daha ziyade bu iki kardeş üzerinden ilerleyerek, onların çevresinde şekillenmiştir.

Dede Korkut Kitabı'ndaki kişi adlandırmaları, tarihin eski devirlerinden gelen eski Türk kültürünün ve adlandırma geleneğinin bir devamı niteliği taşımaktadır ve Gök-Türk dönemine ait *Eski Türk Yazıtları*'nda kullanılan adlandırma şekline uygundur. Bu durum destanın tarihi-coğrafi-kültürel bağlarının da bir yansımasıdır. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki *Uşun Koca-oğlu*, *Uşun Koca Oğlu Segrek* gibi adlandırmalar da bununla ilgilidir. Kahramanlar genellikle Egrek, Segrek gibi çıplak adlarıyla anılmaktadırlar. Ancak bazı yerlerde, kahramanın adı söylenmeden, *Uşun Koca-oğlu* şeklinde, yalnızca babasının adıyla adlandırıldığı da görülmektedir.

Dede Korkut'ta ve Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda tarihin çeşitli dönemlerine ait Türk halkları, devletleri kişileştirilmiştir. Destanın adı olan *Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu*'nda ve destan içerisinde birkaç yerde görülen *Uşun Koca*'nın adı eski bir Türk halkı olan *Usunlar/Vusunlar* ile ilgilidir. Dede Korkut Kitabı'nda (y:15.-16. yy.) *Uşun Koca*, tarihi Çin kaynaklarından Şi'ki'de (y:MÖ 97) *U-sun*, Yazııcıoğlu *Selçukname*'sindeki *Oğuzname*'de *Ucun*, *Camiu't-Tevarih*'te (y:14. yy.) *Yuşı Hoca*, Kazaklar arasındaki boylardaki *Uysun*, *Sarı Uysun* adları *Usun* ismiyle bilinen eski bir Türk halkıyla ilgilidir. Tarihi Çin kaynaklarında konar-göçer Usunların Hunlar (Hsiungnu/Xiongnu) ile aynı soydan oldukları belirtilmiştir. Usunlar'ın adlarının Türk tarihinin büyük bir bölümünde, Milattan Önceki yüzyıllardan günümüze kadar, tıpkı *Türk*, *Kırgız*, *Uygur* adları gibi, yaşıyor olması Usunların Türk tarihindeki, kültüründeki, destanlarındaki önemli yerinin bir yansıması olmalıdır.

Dede Korkut Kitabı'ndaki destanlar genellikle kısadır. En uzun olan Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu bile büyük bir destan için çok uzun değildir. Bu, Dede Korkut'un eksik yönlerinden biridir. Dede Korkut en görkemli, ihtişamlı, uzun çağında, Firdevsi'nin *Şehname*'yi ustaca işleyerek yazıya geçirdiği gibi, usta bir yazar tarafından yazıya geçirilmemişti. Bunda eski Türklerin konar-göçer yaşam sürmelerinin de payı olmuştur. Yalnızca Dede Korkut değil eski, renkli, ihtişamlı konar-göçer Türk yaşamı, kültürü,

edebiyatı, tarihi vs. hakkındaki bilgiler de fazla yazıya geçirilmemişti. Bu yüzden eski Türkler hakkındaki bilgilerin önemli bir kısmı yabancı kaynaklarda (Grek, Çin, Fars, Arap, Hint, Tibet vs.) bulunmaktadır ve o bilgiler sayesinde bazı konular hakkında, çok ayrıntılı olmasa da, bazı bilgiler öğrenilebilmektedir. Yerli kaynaklardaki (yazıtlar) bilgilerin birçoğu devrin politik, askeri konuları hakkında bazı bilgiler verse de kültürel, edebi, coğrafi vs. hakkında verdiği bilgiler azdır. Dede Korkut o dönemde yazıya geçirilmiş olsaydı, büyük olasılıkla binlerce sayfadan, yüzbinlerce dizeden oluşan, birçok cilt tutan, dev bir hacme sahip olacaktı. Ancak eski Türkler destanları anlatmaktan onları yazıya geçirecek vakit bulamamış, en usta ozanları yetiştirse de aralarından öyle bir yazar çıkarmamışlardı. Dede Korkut ancak en parlak devrinden uzun yıllar geçtikten sonra, deyim yerindeyse sönükleşmeye başladığı, unutulmaya yüz tuttuğu bir dönemde, adı bilinmeyen bir (veya birkaç) yazar veya ozan tarafından yazıya geçirilmiştir. Yine de görkemli bir şekilde parlamaktadır. Bu haliyle de Türk ve Dünya edebiyatının önde gelen eserlerinden biridir. Ancak içerisindeki destanlar kısadır. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu ise zaten destanları kısa olan Dede Korkut Kitabı'ndaki en kısa anlatılardan biridir. Bu yüzden boydaki kahramanlar ayrıntılı olarak işlenememiş, anlatıda ayrıntılı psikolojik, sosyolojik vs. değerlendirmeler yapacak kadar ele alınmamış, günümüzdeki roman ve dizi karakterlerine göre kişilik, davranış vs. açısından kısa kalmışlardır. Ancak anlaşılacağı üzere anlatıdaki karakterlerin bu kısalığı onların kendisinden değil, anlatının kısa olarak tespit edilmesinden kaynaklanmaktadır. On-on beş sayfadan oluşan anlatı, yüzlerce sayfadan oluştuğu, içerisinde birçok tasvirlerin, olayların, psikolojik durumların ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı dönemde yazıya geçirilmiş olsaydı, o zaman bu karakterler oldukça uzun karakterler olacak, haklarında türlü türlü değerlendirmeler yapılabilecekti.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Segrek, tutsak bir kardeşi olduğunu tesadüfen öğrenmiştir. Segrek bir gün düğün dernekte sarhoş olmuş, o sırada öksüz oğlanın bir çocukla kavga ettiğini görmüş, ikisine de birer tokat vurunca, öksüz oğlandan, tutsak bir kardeşi olduğunu öğrenmişti. Kahramanın bu türlü bir sırrı öğrenmesi sırasında öksüz oğlanın işlevini, Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu'nda Kara Budak üstlenirken, Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy'da adı belirtilmeyen bir kişi üstlenmişti.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Segrek önce altı kişilik düşmanı, sonra altmış kişilik düşmanı yenmişti. Sonrasında ise Segrek yüz kişilik düşmanı yenmişti. Daha önce Egrek'i tutsak alan düşman askerlerinin sayısı da altı yüzdü. Bunlar gelişigüzel seçilmiş sayılar değil belli düşünceleri, inanışları yansıtmaktadır ve sayıların bu türlü sıralanışı *Eski Türk Yazıtları*'nda da görülmektedir. *Kül Tigin Yazıtı*'nda kahraman (2. Göktürk Devleti'nin kurucusu Kutlug/İlteriş Kagan) harekete geçtiğinde, yanına önce yedi, sonra yetmiş, sonra yedi yüz kişi toplanmıştı. Bunlar aynı düşünce yapısının ürünüdür. Bir tanesinde kahraman daha çok kişiyi yenerek gücünü kanıtlarken, ötekinde kahraman daha çok kişiyi yanına toplayarak gücünü kanıtlamıştı. Bu türlü bir anlatım şekli kahramanın kahramanlığının vurgulanmasına, okuyucu/dinleyici tarafından benimsenmesine yardımcı olmaktadır.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu, Dede Korkut'ta kardeşliğin en ayrıntılı olarak işlendiği, içerisinde kardeşlik üzerine birçok soylamaların olduğu bir anlatıdır. Dede Korkut'taki Egrek-Segrek arasındaki kardeşliğe benzer bir ilişki Bamsı Beyrek ile özellikle bir tanesinin güzel ve dokunaklı soylamaları olan yedi kızkardeşi, Salur Kazan ile Kara Güne, Karacuk Çoban ile Kıyan Gücü ve Demir Gücü, Basat ile Kıyan Selçuk arasında da görölmektedir. Kişiler ve adları değişmiş olsa da hatta milletler ve boylar değişmiş olsa da kardeşlik ruhu, sevgisi, bağlılığı aynı kalmıştır ve tarihin derinliklerinden, binlerce yıl öncesinden süzöle süzöle, işlene işlene günümüze gelmiştir. Türk ve dünya tarihinin birçok döneminde, günümüzdeki gibi tv, radyo, sinema, film, dizi vb. unsurların olmadığı eski dönemlerde yüzlerce nesil, milyonlarca insan bu türlü anlatılarda kendinden, başkalarından, insanlardan bir şeyler bulmuş, sevinmiş, üzölmüş, hasret gidermiş, ilham almış, eğlenmiştir. Bu yüzden bu türlü anlatılar saygıyı hak etmektedir.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda iki kardeş olan Egrek ve Segrek arasında geçen karşılıklı konuşmalarla soylamalar, Türk tarihinin derinliklerinden gelen Türk kültüründeki kardeşler arası sevgi, saygı ve bağlılığın bir yansımasıdır, en güzel örneklerinden biridir ve gelecek nesillere kardeşliğin değerini ve önemini hatırlatacaklardır.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki kişi adları şunlardır: Bayındır Han, Dede Korkut, Egrek, Kara Tekür Melik, Muhammed, Salur Kazan, Segrek, Segrek'in Hanımı, Ters-Uzamış, Uşun Koca.

Bayındır Han: Dede Korkut Kitabı'nda *Bayındur Han, Han Bayındırlar, Han Bayındur, Hanlar Hanı Bayındur Han, Hanlar Hanı Han Bayındur, Kam Gan-oğlu Han Bayındur* olarak geçmektedir. Türkmen varyantında *Bayandar Han, Bayandır Han* olarak geçmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda adı 9 boyda geçer: Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy, Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu, Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Boy, Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu, Basat Tepegöz'ü Öldürdüğu Boy, Begil Oğlu Emren'in Boyu, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu, Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy. Türkmen varyantında adı 7 boyda geçer: Iza Berilediren Nesilsiz, Bamsım Birek, Imra, Dışoğuzların Gever Hanlığına Karşı Köreşi, Oğuzların Melallaşmakı, İğdir, Gorkutın Gabrı Kazılığı-II (Gökyay, 1973, s. 320-324; Erdem, 1998, s. 794; Ercilasun, 2004, s. 61). Türkmen Sahra el yazmasında, soylamalarda ve Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğu Boy'da Bayındır Han'ın adı geçmektedir (Ekici, 2019, s. 174-175, 178, 200-204).

Muharrem Ergin'in yazdığına göre, Dede Korkut'ta, bütün beylerin kendisine tabi oldukları han; genel olarak *hanlar hanı* diye gösterilen, Begil Oğlu Emren'in Boyu'nda padişah olarak nitelendirilen, Kam Gan oğlu Bayındır Han'dır. Oğuz ülkesinin hükümdarı olan Bayındır Han, genel olarak arka plandadır, hikâyelerin hiçbirinde kahraman olarak görünmez. Bayındır Han'ın hikâyelerdeki rolü; beylere akın izni vermek, gerektiği zaman

beyleri büyük divanına toplamak ve yılda bir kez büyük bir ziyafet vermektir (Ergin, 1989, s. 23).

Kubilayhan Erman'ın kaydettiğine göre, Dede Korkut'ta Bayındır Han'ın "*sancak tutan han*" olması dikkat çekicidir. Büyük önem verilen, kutsiyet atfedilen iki varlık olan sancak ve Büyük Han'a bir arada yer verilmiştir (Erman, 2014, s. 111).

Müzeyyen Altunbay'ın bahsettiğine göre, Dede Korkut'ta Bayındır Han, Oğuzlar içinde güçlü, sözü dinlenir, saygın bir handır. Bu yüzden sık sık toy düzenlemekte ve Oğuz'un ileri gelenlerini bu toylara davet etmektedir. Bayındır Han, hem yiğitliğiyle hem de cömertliğiyle de ön plana çıkmaktadır (Altunbay, 2016, s. 364-367).

Dede Korkut Kitabı'nda Bayındır Han'ın tarihi ve sembolik kişiliği baskındır, efsanevi-mitolojik kökleri ise zayıftır. Bunda destanda fazla bir işlevi olmamasının da payı büyüktür. Dede Korkut Kitabı'nda, Oğuzlar'daki bir iç mücadelenin bir yansıması olan Begil Oğlu Emren'in Boyu'nda Bayındır Han'ın tarihi kökleri, yöneticilik niteliği kısmen bellidir. Diğer destanlarda ise Bayındır Han'ın işlevi daha ziyade sembolik yöneticiliktir. Çoğu destana Bayındır Han tipinin dahil olması da sonraki dönemlerde olmuştur (Eyüboğlu, 2022, s. 308-309).

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda Bayındır Han'ın önemli bir işlevi yoktur. Adı da fazla geçmez ve Kazan Han ile karıştırıldığı görülür. Bayındır Han'ın adının anlatıya öteki Dede Korkut boylarından geçtiği açıktır. Zaten anlatıda kardeşi Egrek'i tutsaklıktan kurtarmaya gitmesini önlemek için Segrek'in evlendirilmesi önerisini de Kazan söylemişti. Anlatının giriş kısmındaki ve öteki bazı Dede Korkut boylarındaki Bayındır Han'ın meclisi milletin meclisiydi. Bu mecliste Oğuz beyleri, önde gelen kişileri belli bir protokol sırasına göre oturma yerlerine sahipti. Ancak bu düzenden haberi olmayan veya bilerek dikkate almayan Egrek, Oğuz beylerini çiğneyerek Kazan'ın önünde oturmuş, bu davranışı nedeniyle Ters Uzamış tarafından uyarılarak oturma düzeni konusunda bilgilendirilmişti.

Dede Korkut/Korkut Ata/Korkut: Dede Korkut Kitabı'nda *Dede, Dedeçüğüm, Dede Korkut, Dedem, Dedem Korkut, Dede Sultan, Korkut Ata* olarak geçmektedir. Türkmen varyantında *Atam Gorkut, Gorkut, Gorkut Ata* olarak geçmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda adı tüm boylarda, 12 boyun tamamında geçer: Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy, Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu, Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Boy, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu, Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu, Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu, Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy, Begil Oğlu Emren'in Boyu, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu, Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy, İç Oğuz Dış Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boy. Adı ayrıca Dede Korkut Kitabı'nın Giriş bölümünde de geçer. Türkmen varyantında adı 9 boyda geçer: Iza Berilediren Nesilsiz, Törelî Beğ, Bamsım Birek, Imra, Dışoğuzların Gever Hanlığına Karşı Köreşi, Oğuzların Melallaşmak, İğdir, Gorkutın Gabrı Kazılığı-I, Gorkutın Gabrı Kazılığı-II (Gökyay, 1973, s. 321; Erdem, 1998, s. 797-798; Ercilasun, 2004, s. 61).

Fuzuli Bayat'ın eserinde dile getirdiğine göre, Türk milletine yaptığı büyük hizmetlerden dolayı Korkut, tarihin yetiştirdiği ender kişilerden biridir. Adı, dün, bugün

yaşayan ve gelecekte de yaşayacak olan yüce bir kişiliktir. Hakkında hem salnamelerde, hem destanlarda, hem de atasözlerinde bilgiler bulunmaktadır. Onun hakkındaki en büyük bilgi ise onu kültleştiren halkın hafızasındadır. Korkut efsaneleri, *Oğuzname* kahramanları ile ilgili halk edebiyatı örnekleri, bugün de Türk halkları arasında anlatılmaya ve yaşamaya devam etmektedir (Bayat, 2003, s. 1-2).

İhsan Kalenderoğlu'nun belirttiğine göre, *Türk dünyasının çimentosu* denilebilecek Dede Korkut, yalnızca bir destan kahramanı/tipi değildir. Dede Korkut, Türk'ün aksakalı, bilge kişisi, sorununu çözen en yakın yardımcısı olmuş, bebeklerine ad koymuş, her zaman yanında yer almış veli bir kişiliktir. Aynı zamanda elindeki kopuzuyla Türk illerini gezen, duygularını, düşüncelerini hoş sözleriyle insanlara aktaran bir destan kahramanıdır. Dede Korkut, bilgeliğiyle insanlara; anne baba hakkını, büyüğe saygıyı, doğruluğu, dürüstlüğu, helalinden kazanmayı, çalışmayı, güzel ahlaklı, namuslu olmayı, konuksever olmayı, hak ederek kazanmayı öğütlemiş ve öğretmiştir. Dede Korkut'un Türk toplumunun üyelerine ve genel olarak bütün insanlığa vermek istediği mesaj anlatılarda gizlidir. Destanlarda yer alan her epizot adeta bir ders niteliğindedir (Kalenderoğlu, 2016, s. 826-827).

Eski devirlerde, henüz birçok bilimsel gelişmenin olmadığı, çeşitli bilim dallarının ortaya çıkmadığı zamanlarda, devrin büyük düşünürleri birçok bilim dalında araştırma yapmış ve eserler vermişlerdir. Örneğin; Farabi, Biruni, İbni Sina gibi düşünür ve bilginler birçok bilim ve sanat dalında eserler vermişler, birçok mesleki ünvan ile tanınmışlardır; hem filozof, hem tarihçi, hem hekim, hem astronom, hem matematikçi, hem fizikçi, hem kimyacı, hem dil bilimci olabiliyorlardı. Tarihi süreç içerisinde, özellikle de son birkaç yüzyılda, bilimsel gelişme ve araştırmaların bir sonucu olarak çeşitli bilim dalları ve alt bilim dalları ortaya çıkmış, eskiden büyük filozofların tek başına taşıdıkları mesleki uzmanlıklar ayrı kişiler tarafından taşınmaya başlamıştır. Korkut Ata, henüz bilimsel gelişmelerin fazla olmadığı, çeşitli bilim dallarının ayrı bir bilim dalı haline gelmediği bir dönemde; hem kam/şaman, hem ozan, hem hekim, hem kâhin, hem danışman olarak birçok mesleki ünvana sahiptir. Bu nedenle Korkut Ata çok yönlü bir kişiliktir ve günümüzde bilgelikte, ozanlıkta, din adamlığında, devlet işlerinde ondan izler vardır. Dede Korkut / Korkut Ata / Korkut, destanların anlatıcısı, değerli bilgilerin günümüze ulaşmasında ve ulaştırılmasında büyük bir emeği ve katkısı olan, tarihi, destani, hikâyevi, efsanevi, mitolojik, bilge bir kişidir. Dede Korkut / Korkut Ata / Korkut, Türk milletinin ve kültürünün en önemli ve temel unsurlarından biridir (Eyüboğlu, 2019, s. 499-501).

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Segrek, düşman sandığı ağabeyi Egrek'e, elinde Dede Korkut'un kopuzunu gördüğu için kılıç çalmadığını söylemiştir. Boyun sonunda Dede Korkut boy boylayıp soy soylamış, dua etmiştir.

Egrek: Dede Korkut Kitabı'nda *Egrek*, *Uşun Koca-oğlu* olarak geçmektedir. Adı bir boyda, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda geçer (Gökyay, 1973, s. 322; Ercilasun, 2004, s. 65).

Öcal Oğuz'un belirttiğine göre, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Egrek, Ters Uzamış'ın kendisini uyarmasından sonra, sadece Kazan divanında en önde oturma hakkını kazanmak gibi bir amaç için akına çıkmış, ancak kendisine duyduğu aşırı güvenin de etkisiyle tedbirsiz davranıp tutsak olmuştur. Egrek'in akına giderken ganimet getirmek, açları doyurmak, tutsakları kurtarmak gibi milletine fayda sağlayacak yüksek bir ideali de yoktur. Kazan'ın divanında kırılan gururunu tamir ve yiğitliğini ispat etmek peşine düşmüştür, ayrıca düşmana akın yaparken sadece kaba kuvvetin yeterli olduğunu zannedecek kadar da tecrübesizdir ki, bu nedenle de düşmanın küçük bir hilesi sonucu yenilmiş ve tutsak düşmüştür (Oğuz, 1996, s. 141).

Ali Duymaz'ın kaydettiğine göre, Dede Korkut'ta, divanda kazanılan yerin önemiyle ilgili olarak belirli bir yaptırım gücünün olduğu da görülmektedir. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Bayındır Han'ın divanında serbest hareket eden Egrek, Ters Uzamış tarafından "*baş kesip kan dökmediği ve aç doyurup yalın giydirmedeği*", yani hüner ve erdem sahibi olmadığı halde divanda rastgele davrandığı için kınanmıştır. Sonuçta Egrek, akın dileyip düşman üzerine gitmiş ve tutsak düşmüştür ki bu bir anlamda cezadır, çünkü Egrek, yıllar sonra kardeşi Segrek tarafından kurtarılmıştır (Duymaz, 2000, s. 120).

Egrek, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun başkahramanı Segrek'in tutsak düşen kardeşi, ağabeyidir. Egrek, destanın girişinde, topluluk arasındaki en basit oturma kurallarına uymayan, insanları çiğneyerek öne geçmeye çalışan, devrin hüner tanımından habersiz, birçok yeri yağmalayan, ganimet toplayan, olumsuz bir insan profili çizmiştir. Koruda (orman), Alınca Kalesi'nde tutsak düşmüştür. Daha sonra kardeşi Segrek tarafından kurtarılmıştır.

Kara Tekür Melik: Dede Korkut Kitabı'nda *Kara Tekür, Kara Tekür Melik* olarak geçmektedir. Adı 3 boyda geçer: Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy, Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu (Gökyay, 1973, s. 326).

Orhan Şaik Gökyay'ın eserinde kaydettiğine göre, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da, hikâyenin sonunda yapılan savaşta, Delü Dünder, düşman beyi Kara Tekür Melik'in başını kesmiştir. *Melik* ünvanı söylenmemekle birlikte, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki Alınca Kalesi'nin beyi bu Kara Tekür olabilir (Gökyay, 1973, s. CLXXX-CLXXXI).

Muhammed: Dede Korkut Kitabı'nda *Muhammed, Muhammed Mustafa* olarak geçmektedir. Türkmen varyantında *Muhammet* olarak geçmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda adı 11 boyda geçer: Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy, Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu, Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Boy, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu, Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu, Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu, Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy, Begil Oğlu Emren'in Boyu, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu, Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy, İç Oğuz Dış Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boy. Adı ayrıca Dede Korkut Kitabı'nın Giriş bölümünde de geçer. Türkmen varyantında adı rivayetlerde geçer (Gökyay, 1973, s. 327-328; Erdem, 1998, s. 801-802).

Orhan Şaik Gökyay'a göre, Dede Korkut'ta, Hz. Muhammed'in adı türlü ilgilerle anılmıştır. Hikâyelerin sonlarındaki bazı dualarda da adı geçmektedir (Gökyay, 1973: CCLXXXV-CCLXXXVI).

Salur Kazan/Kazan: Dede Korkut Kitabı'nda *Han Kazan, Kazan, Kazan Beg, Kazan Han, Salur Han Kazan, Salur Kazan, Salur Kazan Beg, Salur-oğlu Kazan, Ulaş-oğlu Salur Kazan* olarak geçmektedir. Türkmen varyantında *Gazan, Gazan Baba, Gazan Beğ, Han Gazan, Salar Baba, Salır, Salır Gazan, Salır Han* olarak geçmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda adı 8 boyda geçer: Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy, Kam Böri'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu, Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Tutsak Olduğu Boy, Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy, Begil Oğlu Emren'in Boyu, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu, Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy, İç Oğuz Dış Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boy. Türkmen varyantında adı 5 boyda geçer: Bamsım Birek, Imra, Oğuzların Melallaşması, İğdir, Gorkutın Gabrı Kazılığı-II. Türkmen varyantında adı rivayetlerde de geçer (Gökyay, 1973, s. 324-330; Erdem, 1998, s. 797-803; Ercilasun, 2004, s. 61-62). Türkmen Sahra el yazmasında, soylamalarda ve Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürdüğü Boy'da Kazan'ın adı geçmektedir (Ekici, 2019, s. 175-176, 190-191, 200-204).

Muharrem Ergin'in yazdığına göre, Dede Korkut'ta, mevki bakımından Bayındır Han'dan sonra Kazan Bey gelmektedir. Bayındır Han'ın damadı olan Ulaş oğlu Salur Kazan aynı zamanda onun beylerbeyidir ve bütün İç Oğuz ve Dış Oğuz beyleri kendisine bağlıdır. Birlikte yapılan savaşları o idare eder, en önde ve ortada bulunur. Bayındır Han gibi akın izni verir ve beyleri divanına toplar. Oğuz beylerinin en büyük savaşçısı ve düşmanların en korkulu hasmıdır. Hikâyelerin üçü onun üzerinde toplanmıştır. İç Oğuz-Dış Oğuz karşılaşmasıyla ilgili sonuncu hikâyedeki asıl rol yine Kazan Bey'indir. Diğer hikâyelerde de sık sık sahneye çıkar (Ergin, 1989, s. 23-24).

Faruk Sümer'in dile getirdiğine göre; Salur Kazan, Bayındır Han'ın beylerbeyidir. Salur boyundan Ulaş'ın oğludur. Oğuz Eli'nde iktidar onun elindedir. Bütün beyler kendisine tabidir (Sümer, 1959, s. 426). Yine Faruk Sümer'e göre, Dede Korkut'ta, Salur Kazan Beğ, beğlerin başı ve onların metbuudur ki, bu nedenle bazen beylerbeyi ünvanı ile de anılmıştır. Salur Kazan Beğ, kendi kavmi üzerinde unutulmaz hatıralar bırakmıştır. Oğuz elinin başbuğu beğlerbeği Kazan Beğ, dirayetli, cesur, kendisinden emin, affedici, cömert, halka karşı şefkatli, beğlere karşı nezaketli, övünmekten hoşlanmayan bir kişi olarak görülmektedir (Sümer, 1972, s. 398).

Ali Duymaz'ın eserinde belirttiğine göre, Dede Korkut'ta Salur Kazan, Hanlar Hanı Bayındır Han'ın güveyisi ve Oğuzların beylerbeyidir. Kazan Han, Bayındır Han'ın buyruğunda olmasına karşın daha ön planda ve aktiftir. Dede Korkut Kitabı'nda, Salur Kazan ayrıca, "kalın Oğuz'un paşası, Kan Apkaz'ın karımı, Kara Güne'nin kardaşı, Kara Pudak emmisi, Han Uruz'un babası Salur Kazan Bey" olarak geçmektedir (Duymaz, 1997, s. 11-13).

Mehmet Emin Bars'ın dile getirdiğine göre, Oğuzlar geniş doğanın ortasında hayvan sürüleriyle birlikte yaşıyorlar. Av avlayıp, kuş kuşluyorlar. Göçer evlerde oturuyorlar. Otlaktan otlağa göç ediyorlar. Onlar bu yaşayış tarzının ürünleridir. Karakterlerini, yaşam görüşlerini bu yaşayış tarzı, hayvancılık ve akıncılık belirliyor. Salur Kazan bu yaşayış tarzının şekillendirdiği bir tiptir; akıncı, avcılık ve hayvancılıkla geçinen bir alp olarak, güçlü, yiğit, kahramandır (Bars, 2010, s. 61-62).

Dede Korkut'ta Salur Kazan, birçok bakımdan olumlu, insancıl bir tip ve iyi bir yönetici olarak işlenmiştir (Eyüboğlu, 2022b, s. 133).

Dede Korkut Destanları'ndaki bazı boylarda Kazan Han ile Bayındır Han'ın şahsiyetlerinin karıştırıldığı görülür. Özellikle Begil Oğlu Emren'in Boyu'nda bu durum açıkça görülmektedir. Benzer bir durum Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda da vardır. Destanın girişinde Bayındır Han'ın adı anılıp doğrudan Kazan'ın divanına geçilmiştir. Zaten anlatının ilerleyen kısımlarında da sahnede Bayındır Han değil, Kazan vardır. Boyda kardeşi Egrek'i tutsaklıktan kurtarmak isteyen Segrek'i bundan uzaklaştırmak için babası, anası, Kazan'a danışmış, onun önerisiyle Segrek'i sevgilisiyle evlendirmişlerdir. Ancak Segrek yine de kardeşini kurtarmaya gitmiştir.

Segrek: Dede Korkut Kitabı'nda *Segrek, Uşun Koca-oğlu, Uşun Koca-oğlu Segrek* olarak geçmektedir. Adı bir boyda, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda geçer (Gökyay, 1973, s. 329; Ercilasun, 2004, s. 65). Segrek, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun başkahramanıdır.

Orhan Şaik Gökyay'ın eserinde yazdığına göre, Segrek, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun kahramanıdır. Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki kahramanların genç kuşağından olup, iyi, bahadır, alp, delü yiğittir. Egrek ve Segrek'in hikâyesinin, ünlü babalarının mihver teşkil ettiği hikâyelere göre daha sonraki zamanlara ait olduğu düşünülmektedir. Genç Segrek, tutsak olan ağabeyi Egrek'i tutsaklıktan kurtarmıştı (Gökyay, 1973, s. CLXXVI).

Öcal Oğuz'un çalışmasında kaydettiğine göre, Segrek'in adının ağabeyi Egrek'in adından bir *s* sesi fazladır. Bu durumun bir tesadüften öte sembolik bir anlamı olmalıdır. Boyda Segrek'in daha yetenekli, akıllı, bilgili olarak görülmesi, Türk masallarında görülen *becerikli küçük kardeş* tipine çok benzemektedir. Segrek, yiğit olduğu gibi, mütevazi ve hünerlidir; Oğuz içinde kendisine güç verecek, ayıplanmaktan kurtaracak olan Alınca Kalesi'ndeki tutsak ağabeyini kurtarma amacındadır ki haklı bir nedeni ve belli bir ideali vardır; ana ve babasının elini öperek, rızalarını alarak bir amaç için akına çıkmıştır (Oğuz, 1996, s. 141-142).

Rezan Karakaş'a göre, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Segrek'in yaşı ya da Egrek'in tutsaklık süresi belirtilmemiş, Segrek'in büyüüp bir alp olduğu söylenmiştir. Ayrıca soylamaların birinde Egrek'in tutsak düştüğü zaman Segrek'in henüz beşikte bebek olduğu yönünde bir bilgi vardır. Segrek'in, tıpkı diğer boylarda olduğu gibi, ağabeyini kurtaracak yaşa gelmesi ve olgunlaşması için 15/16 yılın geçtiği ve Segrek'in 15/16 yaşlarında bir delikanlı olduğu düşünülebilir. Büyük erkek kardeş tutsak düşerken henüz beşikte bir bebek olan küçük erkek kardeşin yiğitlik göstereceği yaşa, olgunluğa

ulaşmasının beklenmesi ve bu sürede hiçbir Oğuz beyinin tutsağı bu durumdan kurtaramamış olması, *tutsaklıktan kurtarma* görevinin kurgu gereği bey oğluna verilmek istenmesinden kaynaklanmıştır (Karakaş, 2013, s. 1873).

Serkan Derin'e göre, anlatının adı Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu olsa da ve önemin Segrek üzerinde yoğunlaşacağına dair bir işaret taşısa da metin Egrek'in tanıtılmasıyla başlamıştır. Anlatı iki bölüme ayrılıp, Egrek'in başından geçen maceraların anlatıldığı kısım birinci, Segrek'in yola çıktığı kısım da ikinci bölüm olarak düşünülürse, Egrek'in zindana düştüğü ikinci bölüme kadar Segrek'ten hiç bahsedilmediği görülür. Ancak anlatının başlığında adının geçmesi Segrek'in olayların akışı içinde daha önemli bir role sahip olacağına da bir göstergesidir. Yani bir anlamda Segrek'in serüvenini yaşayabilmesi için Egrek gerekli olan zemini hazırlamıştır (Derin. 2016: 264-265).

Segrek, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun başkahramanıdır. Alınca Kalesi'nde tutsak olan ağabeyi Egrek'i kurtaran kardeşidir. Segrek, bir gün tutsak bir ağabeyi olduğunu öğrenince onu kurtarmaya karar vermiştir. Anası babası Segrek'i bu kararından vazgeçirmek için Kazan'ın tavsiyesiyle evlendirmiş ancak Segrek yine de ağabeyi Egrek'i kurtarmak için yola düşmüştür. Segrek, birkaç seferde yüzlerce kişilik düşmanı bertaraf etmiş, sonra üzerine gönderilen ağabeyi Egrek ile karşılaşmış, birlikte düşmanları yenmişlerdir. Daha sonra iki kardeş memleketine dönmüş, ailesine kavuşmuş, evlenmiştir.

Segrek'in Hanımı: Segrek'in eşi vardır ancak adı bilinmemektedir: Bir boyda, adı belirtilmeden, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda geçer.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Segrek ile eşi arasındaki ilişkiden, konuşmalardan anlaşıldığına göre, aslında aralarında büyük bir sevgi/aşk vardır. Belki bu sevgi/aşk, Bamsı Beyrek-Banu Çiçek, Kan Turalı-Selcen Hatun örneklerinde olduğu gibi daha ayrıntılı işlenebilirdi. Ancak anlatı kardeşler arası ilişkiye vurgu yaptığından, kardeşlik bağı ve sevgisi ön plana çıkarılmak istendiğinden, Segrek ile eşi arasındaki ilişkiye fazla yer verilmemiştir. Zaten anlatının önemli bir kısmı unutulmuş, yalnızca halkın ortak hafızasında kaldığı kadarıyla yazıya geçirilmiştir. Ağabeyi Egrek'i tutsaklıktan kurtarmaya giden Segrek ile karısının arasındaki konuşmalar, Deli Dumrul ile karısı arasındaki konuşmaları anımsatmaktadır. Zaten Deli Dumrul ile karısı arasındaki ilişki, anlatının binlerce yıl önceki Sümer ve Grek varyantlarında büyük bir aşk destanı olarak da işlenmiştir. Ancak konar-göçer eski Türk yaşamı kimi zaman coğrafi-iklimsel zorlu tabiat şartlarını da içerdiğinden, sevgi/aşk konusu anlatılarda fazla gün yüzüne çıkmamıştır. Bu türlü konuları Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun örneklerinde olduğu gibi Farslı, Arap yazarlar daha çok işlemiştir.

Ters-Uzamış: Dede Korkut Kitabı'nda *Ters-Uzamış* olarak geçmektedir. Adı 2 boyda geçer: Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu, İç Oğuza Dış Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boy (Gökay, 1973, s. 330; Ercilasun, 2004, s. 64).

Orhan Şaik Gökyay'ın eserinde dile getirdiğine göre, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Egrek, her zamanki gibi beyleri basıp Kazan'ın önünde oturunca, Ters Uzamış ona şöyle demişti: *Bu oturan beyler her biri oturduğu yeri kılıcı ekmeğiyle almıştır, sen baş mı kesdin, kan mı döktün, aç mı doyurdun, yalıncaak mı donattın?* Ters-Uzamış, İç Oğuza Dış Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boy'da, İç Oğuz beylerindendi, döğüşte Dış Oğuz beylerinden Emen'in karımıydı (Gökyay, 1973, s. CLXXVII).

Faruk Sümer'in eserinde kaydettiğine göre, Ters Uzamış, Üç-Oklar'dandır. İç Oğuza Dış Oğuz Asi Olup Beyrek Öldüğü Boy'da, Bügdüz Emen, Ters Uzamış ile teke tek döğüşmeyi istediğini söylemişti. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda, Ters Uzamış, her zamanki gibi laubali bir hareket ile Kazan'ın önüne oturmak isteyen Uşun Koca Oğlu Egrek'e söylenmişti (Sümer, 1972, s. 401).

Uşun Koca: Dede Korkut Kitabı'nda *Uşun Koca* olarak geçmektedir. Adı 2 boyda geçer: Basat Tepegöz'ü Öldürdüğü Boy, Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu (Gökyay, 1973, s. 330).

Zeki Velidi Togan'ın eserinde yazdığına göre, Uysunlar, Dede Korkut'ta Uşun Koca olarak geçmektedir. Tarihlerde Fergana Dağları'nda olduğu belirtilen İğrek ve Çiğrek kabileleri de bu Uşun Koca'nın iki oğlu olarak gösterilmektedir (Togan, 1982, s. 124).

Orhan Şaik Gökyay'a göre, *Uşun*, eski tarihlerde *Uysun*, Kazak Türkçesi'nde *Uysun*, Cingiz tarihinde *Huşın*, ya da *Huyşın* olarak geçen eski bir Türk kabilesinin adıdır (Gökyay, 1973, s. CLVIII).

Sonuç

Dede Korkut'taki kişi adlandırmaları eski Türk kültürünün ve adlandırma geleneğinin bir devamıdır. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki *Uşun Koca-oğlu*, *Uşun Koca Oğlu Segrek* gibi adlandırmalar da bununla ilgilidir. Dede Korkut'ta geçen bazı kişilerin adları yer adı olarak da kullanılmaktadır.

Dede Korkut kişilerinde, her bir kahramanda birçok farklı tarihi tabaka vardır. Dede Korkut'ta tarihin çeşitli dönemlerine ait Türk boyları, halkları, devletleri kişileştirilmiştir. Halklar, devletler hakkında konuşurken kişileştirme yapma günümüzde de devam etmektedir. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'ndaki Uşun Koca'nın adında bu kişileştirme açıkça görülmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda (y:15.-16. yy.) *Uşun Koca*, tarihi Çin kaynaklarından Şi'ki'de (y:MÖ 97) *U-sun*, Yazıcıoğlu *Selçukname*'sindeki *Oğuzname*'de *Ucun*, önemli *Oğuzname*'lerden biri olan *Camiu't-Tevarih*'te (y:14. yy.) *Yuşu Hoca*, günümüzde Kazaklar içerisindeki boylardaki *Uysun*, *Sarı Uysun* adları hep *Uşun* adlı eski bir Türk halkıyla ve adıyla ilgilidir. Usunların adlarının Türk tarihinin büyük bir bölümünde, milattan önceki yüzyıllardan günümüze kadar, tıpkı *Türk*, *Kırgız*, *Uygur* adları gibi, yaşıyor olması da Usunların Türk tarihindeki, kültüründeki, destanlarındaki önemli yerinin bir yansıması olmalıdır.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun konusu, bir kardeşin tutsak düşen ağabeyini kurtarmasıdır. Anlatı bir kardeşlik destanıdır. Dede Korkut'taki bazı başkahramanlar ailenin tek oğlu olarak gösterilmiş olsa da bu anlatı kardeşliğe vurgu yapan bir destandır.

Bu boy, Kazılık Koca Oğlu Yigenek Boyu ve Salur Kazan Tutsak Olup Oğlu Uruz Çıkardığı Boy ile benzeşmektedir. Bu üç anlatı aynı destanın farklı varyantlarıdır. Büyük olasılıkla üç destanın en alt tabakaları da aynıdır. Aynı anlatı tarihi süreç içerisinde farklı boylar tarafından taşınmış, farklı tarihi-coğrafi unsurlardan etkilenmiş, varyantlaşmış, mahallileşmiş, zamanla ayrı destanlar haline gelmişlerdir. Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nun başkahramanı Segrek'tir.

Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu'nda Bayındır Han, Dede Korkut, Egrek, Kara Tekür Melik, Muhammed, Salur Kazan, Segrek, Segrek'in Hanımı, Ters-Uzamış, Uşun Koca kişi adları geçmektedir. Bu boyda adı geçen kişi sayısının öteki Dede Korkut boylarına göre nispeten az olduğu, anlatının birkaç kişi çevresinde şekillendiği görülmektedir. Öteki boylarda geçen Dede Korkut kahramanlarının çoğunun adının bu anlatıda geçmediği de görülmektedir.

Kaynakça

Abdulla, K. (2015). *Mitten Yazıya veya Gizli Dede Korkut*. Akt. Ali Duymaz. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Aça, M. (2002). *Kazak Türklerinin Destanları ve Destancılık Geleneği*. Konya: Kömen Yayınları.

Akkoyun Koç, T. (2020). *Dede Korkut Hikâyelerinde Söylem Çözümlemesi Ve Kültürel Kimliğin Öğretimi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Altunbay, M. (2016). "Temel Bir Değer Olarak Dede Korkut'ta Misafirperverlik ve İzzeti İkram", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 56, s. 359-371.

Amanoğlu, E. K. (1999). "Kişi Adlarında Eski İnançların İzleri: Dede Korkut", *Atatürk Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 11, s. 53-59.

Avezov, M. (1997). "Kozı Körpeş-Bayan Sulu", akt. Zeyneş İsmail, Ahmet Güngör, *Bilig*, S. 5, s. 93-106.

Bahadırova, S. (2005). "Dede Korkut Kitabı ve Alpamış Destanı'nın Karakalpak Varyantı", akt. Pınar Dönmez Fedakar, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. V, S. 1, 113-120.

Bars, M. E. (2010). "Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boy'da Salur Kazan Ve Çoban", *The Journal Of Academic Social Science Studies*, Volume:3, Issue:2 (Winter 2010), s. 55-63.

Bayat, F. (2003). *Korkut Ata: Mitolojiden Gerçekliğe Dede Korkut*. Ankara: KaraM.

Baydur, S. Y. (1951). "Evripides'in Alkestis'i - Dede Korkut'un Deli Dumrul'u", *Türk Dili*, S. 1, s. 27-28.

Bayram, D. (2019). *Dede Korkut Hikâyelerinin Felsefi Analizi - Felsefeyi Anadolu'da Yeniden Yurtlandırmak*. Ankara: Araştırma Yayınları.

Boratav, P. N. (1958). "Dede Korkut Hikâyelerindeki Tarihi Olaylar ve Kitabın Telif Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, C. XIII, S. 48, s. 31-62.

Boratav, P. N. (2012). *Türk Mitolojisi / Oğuzların - Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*. Çev. Recep Özbay. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Caferoğlu, A. (1959). "Dedem Korkut Hikâyelerinin Antroponim Yapısı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 7, s. 59-80.

Derin, Serkan (2016). "Uşun Koca Oğlu Segrek Anlatısının Analizi", Dede Korkut Okumaları, ed. Ramazan Korkmaz. İstanbul: Kesit Yayınları. s. 263-280.

Duymaz, A. (1996). "Kıpçak Sahası Türk Destanlarında Bir Oğuz Alpi: Salur Kazan", *Millî Folklor*, S. 31-32, s. 49-59.

Duymaz, A. (1997). *Bir Destan Kahramanı Salur Kazan*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Duymaz, A. (2000). "Dede Korkut Kitabı'nda Alpların Eğitim ve Geçiş Törenleri", *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni (Ankara, 19-21 Ekim 1999) Bildirileri*, haz. Alev Kahya Birgül ve Aysu Şimşek Canpolat. Ankara: AKM Yayınları. s. 109-122.

Ekici, M. (2019). *Dede Korkut Kitabı Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası, Soylamalar Ve 13. Boy, Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi, Orijinal Metin (Tıpkıbasım), Transkripsiyon, Aktarma*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Elibeyzade, E. (1999). *Kitabi Dede Korkud*. Bakı: Azerbaycan Tercüme Merkezi.

Ercilasun, A. B. (1994). "Dede Korkut Kitabı ile Oğuz Destanı Arasındaki Münasebetler", I. Sovyet-Türk Kollokyumu, Bakü, 1-8 Temmuz 1988; *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1988, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 69-89.

Ercilasun, A. B. (2000). "Dede Korkut'taki Olayların Zamanı", *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni (Ankara, 19-21 Ekim 1999) Bildirileri*, haz. Alev Kahya Birgül ve Aysu Şimşek Canpolat. Ankara: AKM Yayınları. s. 157-160.

Ercilasun, A. B. (2002). "Salur Kazan Kimdir?", *Millî Folklor*, S. 56, s. 22-33.

Ercilasun, A. B. (2004). "Zikredilen Şahıslara Dayanılarak Dede Korkut Boylarının Kronolojik Sıralanması", II. Milletlerarası Dede Korkud Kollokyumu (Bakü, Azerbaycan, 21-26 Aralık 1998); *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1998/I, TDK Yay., Ankara, 2004, s. 61-69.

Ercilasun, A. B. (2004b). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Erdem, M. (1998). *Dede Korkut Türkmenistan Varyantları*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ergin, M. (1989). *Dede Korkut Kitabı I. / Giriş - Metin - Faksimile*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

Ergin, M. (2017). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Erman, K. (2014). Dede Korkut Destanı'ndaki Ordu ve Askerlik Değerleri. *Leges Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 97-115.

Eyüboğlu, D. C. (2019). *Korkut*. İstanbul: Cinius Yayınları.

Eyüboğlu, D. C. (2022). Dede Korkut'taki Bayındır Han Üzerine Bir Değerlendirme. *Anasay*, (22), 275-315.

Eyüboğlu, D. C. (2022b). Dede Korkut'taki Salur Kazan Üzerine Bir Değerlendirme. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 87-145.

Eyüboğlu, D. C. (2022c). Dede Korkut'taki Kara Budak Üzerine Bir Değerlendirme. *Anasay*, (19), 213-240.

Eyüboğlu, D. C. (2023). Dede Korkut'taki Aladağ. *Anasay*, (26), 39-63.

Eyüboğlu, D. C. (2023b). Dede Korkut'taki Demirkapı. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 14 (66), 77-119.

Eyüboğlu, D. C. (2023c). Dede Korkut'taki Türkistan. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 1-28.

Eyüboğlu, D. C. (2024). *Dede Korkut Destanları*. İstanbul: Cinius Yayınları.

Fedakar, S. (2004). "Alpamış Destanı Ve Dede Korkut Kitabı'nda Kahramanların Ortaya Çıkışı", *Millî Folklor*, S. 61, s. 134-141.

Genç, R. (2000). "Kültür Tarihimizde Destanların Yeri ve Dede Korkut'taki Olayların Zamanı Üzerine", *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni (Ankara, 19-21 Ekim 1999) Bildirileri*, haz. Alev Kahya Birgül ve Aysu Şimşek Canpolat. Ankara: AKM Yayınları. s. 169-174.

Gezenfergızı, A. (2016). "Oğuz Destanı "Kitabı Dede Korkut"un İzleri Kıpçak Kökenli Kumuklar'ın Yırlarında ve Sümer Metinlerinde", *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi "Dede Korkut ve Türk Dünyası" (Çeşme-İzmir, 19-23 Ekim 2015) Bildiriler Kitabı*, 2. cilt, edit. Metin Ekici vd. İzmir: Ege Üniversitesi. s. 651-656.

Gökyay, O. Ş. (1973). *Dedem Korkudun Kitabı*. İstanbul: Başbakanlık Kültür Müşteşarlığı Kültür Yayınları.

Gökyay, O. Ş. (1994). "Dede Korkut", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, cilt: 9, s. 77-80.

Gülensoy, T. (2004). "Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek, Deli Dumrul, Salur Kazan ve Tepegöz Boylarının Anadolu Varyantları ve Dede Korkut Hikâyeleri Coğrafyasının Tespiti Sorunu", II. Milletlerarası Dede Korkud Kollokyumu (Bakü, Azerbaycan, 21-26 Aralık 1998); *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1998/I, S. 41, TDK Yay., Ankara, 2004, s. 81-92.

Hacaloğlu, Y. ve Memişoğlu, R. (2005). "Dede Korkut Destanlarında Adları Geçen Oğuz Beylerinin İzlerini Taşıyan Yer Adları Üzerine Bir Deneme", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* (Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı), S. 49, s. 771-815.

İbrayev, Ş. (2000). "Ebedî Miras", akt. Nurettin Aksu, *Kazakistan'da Dede Korkut*, haz. Abdimalik Nisanbayev vd. Ankara: AKM Yayınları. s. 15-43.

Jirmunskiy, V. M. (1961). "Kitabı Korkud" ve Oğuz Destanı Geleneği", çev. İsmail Kaynak, *Türk Tarih Kurumu Belleten*, S. 100, s. 609-629.

Kalafat, Y. (2007). *Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları - II*. Ankara: Berikan Yayınları.

Kalenderoğlu, İ. (2016). "Dede Korkut Kitabına Adanan Üç Ömür: Muharrem Ergin, Mâti Kösäyev, Hamit Araslı", *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi "Dede Korkut ve Türk Dünyası" (Çeşme-İzmir, 19-23 Ekim 2015) Bildiriler Kitabı, 2. cilt*, edit. Metin Ekici vd. İzmir: Ege Üniversitesi. s. 825-833.

Karakaş, R. (2013). "Dede Korkut Hikâyelerinde "Tutsaklıktan Kurtarma Motifi" ve "Bey Oğulları" Arasındaki İlişki", *Turkish Studies*, Volume 8/1, s. 1867-1879.

Kaya, D. (1995). "Alpamış Destanı", *1995 Dünya Hoşgörü-Manas-Abay Yılı VII. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri ve Türk Dünyası Kültür Kurultayı (Kırkkale 9-11. 6. 1995) Bildirileri*, s. 87-93.

Kırman, Ü. (2004). *Dede Korkut Anlatılarının Karşıtlıklar Kuramına Göre Çözümlemesi Ve Bu Kuramın Anlatı Öğretiminde Kullanımı*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Konıratbayev, A. (2000). "Korkut Ata Hakkında", akt. Dinara Düysebayeva, *Kazakistan'da Dede Korkut*, haz. Abdimalik Nisanbayev vd. Ankara: AKM Yayınları. s. 147-182.

Margulan, A. (2000). "Korkut: Efsane ve Hakikat", akt. Banu Muhyayeva, *Kazakistan'da Dede Korkut*, haz. Abdimalik Nisanbayev vd. Ankara: AKM Yayınları. s. 123-146.

Merhan, A. (2016). "Dede Korkut Hakkındaki İlk Yazı (Heinrich Friedrich Von Diez, 1815) Üzerine", *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi "Dede Korkut ve Türk Dünyası" (Çeşme-İzmir, 19-23 Ekim 2015) Bildiriler Kitabı, 2. cilt*, edit. Metin Ekici vd. İzmir: Ege Üniversitesi. s. 941-948.

Nisanbayev, A. (2000). "Türk Halklarının Büyük Düşünürü Korkut Ata", akt. Dinara Düysebayeva, *Kazakistan'da Dede Korkut*, haz. Abdimalik Nisanbayev vd. Ankara: AKM Yayınları. s. 1-13.

Oğuz, M. Ö. (1996). "Dede Korkut Boylarından Uşun Koca Oğlu Segrek Boyı'nın Tahlili", *Bilig*, S. 3, s. 138-143.

Oğuz, Ö. (2004). "Destan Tanımı Ve Eski Türk Destanları", *Millî Folklor*, S. 62, s. 5-7.

Ömeroğlu, İ. (2002). “Mifik-Düşüncədə Rasionallıq: Bilgamıs-Dədə Qorqud Ölməzliyi”, *Bilig*, S. 20, s. 73-88.

Özkan, İ. (1997). “Türkmenistan'dan Derlenmiş Dede Korkut Boyları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s. 263-314.

Öztürk, A. (2012). *Çağlar İçinde Türk Destanları*. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Paksoy, H. B. (1985). “Alpamış ve Bamsı Beyrek: İki Ad, Bir Destan”, *Türk Dili*, S. 403, s. 619-622.

Sakaoğlu, S. (1998). “Salur Kazan'un İvi Yağmalandığı Boy'daki Yiğit Tasvirleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, C. 46, S. 1998/1, s. 119-130.

Sakaoğlu, S. (1998b). *Dede Korkut Kitabı / İncelemeler-Derlemeler-Aktarmalar (I İncelemeler-Derlemeler)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

Seydimbek, . (2000). “Korkut Ata Efsaneleri”, akt. Dinara Düyseybayeva, *Kazakistan'da Dede Korkut*, haz. Abdimalik Nısanbayev vd. Ankara: AKM Yayınları. s. 49-95.

Sina, A. (2004). “Alkestis ve Deli Dumrul”, *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 36, s. 225-235.

Sultanzade, V. (2010). “Domrul Adının Kökeni Ve Deli Domrul Boyunda Bazı Motiflerin Kaynağı Üzerine”, *Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Folklor İnstitutu-KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi, Türk Epik Ənənəsində Dastan “Ortaq Türk Keçmişindən Ortaq Türk Gələcəyinə” VI Uluslararası Folklor Konfransının (Bakı, 25-26 Noyabr 2010) Materialları*. Bakı. s. 480-483.

Sümer, F. (1959). “Oğuzlar'a Ait Destani Mahiyetde Eserler”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XVII/3-4, s. 359-455.

Sümer, F. (1972). *Oğuzlar / (Türkmenler) Tarihleri - Boy Teşkilatı - Destanları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Şahin, A. (2017). *Dede Korkut Hikâyeleri'nde Yapı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Şen, M. (2003). “Tepegöz Hikâyesi ile Polyphemos Efsanesi Arasındaki Anlayış Farkı”, *Türk Dili*, S. 618, s. 602-611.

Şişman, B. (1998). “Kazakistan'da “Korkut Ata” İle İlgili Söylenceler”, *Millî Folklor*, S. 37, s. 51-53.

Togan, Z. V. (1982). *Oğuz Destanı. Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlili*. İstanbul: Enderun Yayınları.

Tural, S. (2000). “Korkut Dede/Ata'yı Kavramak Yolunda”, *Kazakistan'da Dede Korkut*, haz. Abdimalik Nısanbayev vd. Ankara: AKM Yayınları. s. XIII-XXXVI.

Tural, S. ve Nurmemmet, A. (1999). *Gorkut Ata Türkmen Halk Nüshası*. Ankara: Türkmenistan Milli Kolyazmalar Enstitüsü Yayını.

Üçüncü, K. (2006). *Kazak Türklerinin Kahramanlık Destanı Alpamiş*. İstanbul: Töre Yayın.